

„Ti hogyan csináljátok?”

■ INNOVATÍV, MÁSONKÉNT IS ALKALMAZHATÓ, JÓL BEVÁLT GYAKORLATOK GYŰJTÉSE¹

A szociális ellátórendszerben felhalmozódott tapasztalatok megosztásának igénye vezetett a „Ti hogyan csináljátok?” program kezdeményezéséhez. A program kidolgozása az egykori Ifjúsági-, Családiügyi-, Szociális- és Esélyegyenlőségi Minisztérium Családi és Szociális Szolgáltatási Főosztálya, a volt Nemzeti, Család- és Szociálpolitikai Intézet Szociálpolitikai Főosztálya, valamint a módszertani intézmények közreműködésével valósult meg 2004-ben. Az első alkalomhoz hasonlóan, a 2005. és 2006. évi programot is a szakminisztérium (SZMM) és háttérintézménye (SZMI) hirdette meg.

A „Ti hogyan csináljátok?” pályázat célja, hogy leírják és összegyűjtsék azokat a **jó gyakorlatokat**, amelyek valós szükségletek kielégítésére jöttek létre, és kellő nyilvánosság biztosításával hatékonyan hozzájárulnak a szolgáltatások fejlesztéséhez. A program előkészítése során együttműködő szakemberek a 'jó gyakorlat' fogalmát a következő értelemben használták: a felhasználók szükségleteinek feltárásán alapuló, valós, egyedi szükségletek kielégítését célzó szolgáltatások tervezése, bevezetése, folyamatos biztosítása és fejlesztése a felhasználók elégedettségének fokozása, valamint a veszteségek minimalizálása (költséghatékonyság) érdekében.

A „Ti hogyan csináljátok?” programra benyújtott munkákból folyamatosan bemutatják:

- azokat a *projekteket* amelyek hatékonyan hozzájárultak a szolgáltatások fejlesztéséhez és a mai napig folyamatosan működnek,

- azokat a *jól bevált megoldásmódokat*, amelyek az egyes szolgáltatások területén a szükségletek minél árnyaltabb és egyénre szabottabb kielégítését szolgálják és a mai napig folyamatosan biztosítottak.

A „Ti hogyan csináljátok?” programot eddig három alkalommal rendezték meg (2004/2005, 2005/2006, 2006/2007). A 2005/2006-os évben a szociális szolgáltatást nyújtó intézmények mellett a gyermekvédelmi intézmények is pályázhattak. (Részben ez az oka a pályázatok nagy számának 2005/2006-ban.) Mindhárom alkalommal a díjazott pályaműveket anonim módon, kétfordulós értékelés során választották ki. Az eredmények ünnepélyes kihirdetésére a díjátadó rendezvényen került sor. Hagyománnyá vált a pályázati kiírásra benyújtott összes pályaművet tartalmazó CD, illetve idén először a CD-n kívül egy tájékoztató füzet megjelentetése².

¹ A cikkhez felhasználtuk a programgazda eredeti közleményét is. (http://szmi.hu/index.php?option=com_content&task=section&id=18&Itemid=73)

² A „Ti hogyan csináljátok?” programok összegzései elolvashatóak a *Kapocs* folyóirat V. évf. 3. számában (2006. június), valamint a VI. évf. 3. számában (2007. június). Ez utóbbi számban jelent meg az idén díjazásban részesült Szociális Szolgáltató Központ jó gyakorlatait bemutató cikk is.

■ TAPASZTALATCSERE-MŰHELYEK

Minden, programot benyújtó szolgáltatónak lehetősége nyílt Tapasztalatcsere Műhely önálló szervezésére, amelyben az általa használt jó gyakorlat helyszíni bemutatására kerülhetett sor változatos módszerekkel (szakmai előadás, workshop, intézménylátogatás, tanácskozás, kerekasztal-beszélgetés, filmszemle, forgószínpadszerű intézménybemutató). 2005-ben 13, 2006-ban összesen 9 műhelyt szerveztek. A műhelyek legátfogóbb célja a szociális ágazatban bevált gyakorlatok, mintaszerű projektek helyi szintű, gyakorlati bemutatása. Mindemellett a szakmai szociális szolgáltatások minőségének fejlesztése, a szakmák közötti kapcsolati háló erősítésére, új tapasztalatok gyűjtése és el-sajátítása is fontos alapját képezi a programnak. Ezek a szempontok a programgazda szerint a résztvevők pozitív visszajelzéseiben is megjelennek.

■ NYILVÁNOSSÁG

Fontosnak tartják, hogy a díjazott programokról ne csak a pályázók, illetve a szakma informálódjon, hanem a leginkább érintett helyi társadalom is. Éppen ezért idén először a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet munkatársai felvették a kapcsolatot a díjazottak helyi médiájával. Ennek eredményeként a nyertesek többsége helyi szinten is nyilvánosságot kapott akár tévében, rádióban, vagy újságban.

A Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet honlapján (www.szmi.hu) megtalálható az összes eddigi benyújtott pályaművek és a beküldő intézmények listája, valamint a nyertes pályaművek teljes terjedelemben.

Ennek keretében volt 2005/2006 pl. különdíjazott a Budapest Főváros Önkormányzatának mónosbéli Gyermekotthona a Gyermekotthonban működő művészeti műhelyek - „A szívünkben élő kép” nevű programmal.

A programleírásban a pályázó így ír: „A gyermekotthonban folyó komplex művészeti nevelés fő célja az önmegvalósítás nyújtotta öröm minél teljesebb megélése. A művészetekhez érhető, önmagát többféle módon kifejezni tudó ember kiegyensúlyozottabb, magabiztosabb lesz – ami az élet más területein is kedvezően hat teljesítményére. A gyermekotthonban élő gyermekek többségét gyakran kudarcélmények érik, sokuk tanulási

problémával küzd. A lelki traumák feldolgozásában, az érzelmi sérülések oldásában, a sikerélményekhez jutásban egyszerű lehetőséget kínálnak a különböző művészeti alkotótevékenységek. Az önkifejezés gazdagítja az érzelmvilágot, segíti a személyiségfejlődést. Célunk a résztvevők képességeinek feltárása és intenzív fejlesztése az önbecsülésük fokozása érdekében. Személyiségük erőteljesen fejlődik az önismeretük, együttműködésük, alkalmazkodásuk magasabb szintre lépésével.

Fontosnak tartjuk, hogy a gyermekek minél többféle művészeti kifejezésformával ismerkedjenek meg, mert csak így tudják a későbbiekben értékelni és „érezni” az alkotásokat. A foglalkozások során formálódik a résztvevők művészetszemlélete, nyitottabbá válnak a nemzeti- és egyetemes kultúra értékeinek befogadására, átélésére. A műhelyeinkben folyó munka alkalmas arra, hogy az érdeklődők képességeinek fejlesztésére, a megbúvó tehetség felfedezésére. Alapvetően nem művészképzés folyik, hanem az érzékenység és befogadóképesség magasabb szintre emelése, az alkotás, a teremtés, a létrehozás iránti vágy felkeltése. Nagyon fontos, hogy a résztvevők ki tudják magukat fejteni, merjenek és tudjanak önmaguk lenni, a technikai eszköztáruk bővítése segíti őket ebben. A művészeti értékekkel telített emberek optimistábban nézik a világot, coping stratégiáik eredményesebbek. A szabad önkifejezés megteremt a bizalom és elfogadás légkörét, a gyermekek és a felnőttek részéről is a másság elfogadását eredményezi. Az örömmel végzett alkotó munkát helyezzük a középpontba, mely jó érzéssel, elégedettséggel, sikerélménnyel tölti el az alkotókat.”

■ CÉLCSOPORT

A gyermekotthonban 58 átmeneti elhelyezett gyermek illetve fiatal felnőtt teljes körű ellátását biztosították ebben az időszakban. A művészeti nevelés célcsoportját a gyermekotthonban élő gyermekek, az őket gondozó-nevelő felnőttek, dolgozók gyermekei, a településen lakó gyermekek, valamint növendékeik barátai, iskolatársai adták. A közös tevékenykedés erősíti a családi, baráti szálakat, jó lehetőség egymás mélyebb megismerésére, az előítéletek csökkentésére. A felnőttek-gyermekek együttműködése elősegíti a bizalmi kapcsolat kialakítását, amely eredményesebbé teszi a nevelő munkát. Nagy jelentőséggel bír, hogy a gyermekek szüleikkel együtt töltsék szabadidejüket, lehetőséget adva egymásnak a közös élményekre. A programgazda kiemeli, hogy „örvendetes, hogy a településen élő gyermekek nagy számban kapcsolódtak be az alkotó tevékenységbe, amellyel pozitív példát mutatnak azoknak a társaiknak, akik a média nyújtotta lehetőségekkel beérik.”

■ A SZOLGÁLTATÁS ELEMEI

2004 szeptemberétől napi szinten lehetőség nyílt a művészi nevelőmunka, az alkotás gyakorlására. Ennek előzményeként hétfőként nagycsoportos kreatív-hobby foglalkozásokat szerveztek, melyeket sok gyermek és fiatal felnőtt látogatott. Ezekkel a technikákkal gyorsan lehetett látványos eredményeket elérni. Nem kellett hozzá kiemelkedő tudás, vagy művészi tehetség, ezért igen kedveltek voltak a gyerekek körében. Így a rajzórakkal kapcsolatos iskolai kudarcélményeiket is le tudták győzni. Sikertelenség, hogy a művészettel és a különböző tech-

nikákkal kapcsolatos ötleteik, kérdéseik, igényeik legyenek. Minden hétfőn más csoport volt az alkotás helyszíne, ami előnyös volt abból a szempontból, hogy a foglalkozásvezető megismerhette a csoportokban élő gyermekek személyiségjegyeit, igényeit, a köztük lévő hierarchia-rendszert. A művészet alkalmasnak bizonyult a kapcsolati nehézségek kezelésére azáltal, hogy az elmélyült befelé figyelés érzékenyebbé, empátikusabbá tette őket – ez előhívta a nyugodtabb környezet, önálló, jól felszerelt terem iránti igényt. A kics csoportos foglalkozási móddal csökkentek a súrlódások, konfliktusok. És ahogy ez a hasonló esetekben lenni szokott, „egyre nagyobbá vált az igény az egyéni foglalkozásokra, a felbukkanó tehetségek kibontakoztatására, ezért egy művész-tanár teljes munkaidős foglalkoztatása mellett döntöttünk.”

A képzőművész műhely és a „zeneszoba” kialakítása volt a következő nagy lépés, amely megalapozta a minőségi munka beindítását. A gyermekek és fiatal felnőttek sokat segítettek a megfelelő környezeti feltételek kialakításában – tulajdonképpen ez is egy „alkotómunka” volt.

A sok szempontnak megfelelő időbeosztás elkészítése nem volt könnyű. Alkalmazkodni kellett a gyermekek igényeihez, a házirendhez, a csoportok ritmusához. A gyerekekben tudatosítani kellett, hogy a tanulás és más kötelezettségek megelőzik a szabadidős elfoglaltságot. Minden alkalom örömforrás és információforrás lehet a gyermekeknek, a személyre szabott figyelem és oldott hangulat biztosításával.

A pályázati forrásokból sikerült égetőkemencét, agyagnyújtót, hangszereket vásárolniuk. A résztvevők aktivitásával egyes arányban nőtt a technikai kivitelezés színvonala – így ma már több kiállítás rendezésével büszkélkedhetnek.

Sokszor valós kellemetlen élmények miatt a felnőttek is távolságtartóan gondolnak a művészeti tevékenységre. Ráadásul a legtöbb művészeti foglalkozásnak idővel lesznek igazán látható eredményei. Fontos a folyamatos kommunikáció a nevelők és a művésztanár között, hogy a mindennapi problémákkal „bombázott”, sokszor túlterhelt nevelő ne érezze plusz feladatnak, tőle idegennek vagy nem használhatónak a művészeti foglalkozásokat. A gyermekek tevékenysége iránt érdeklődő, magukat „kiváncsiskodó”-nak nevező kollégák hamar megtalálták a lehetőségeket, hogy maguk is bekapcsolódjanak az alkotómunkába, ami egyelőre manuális tevékenységben nyilvánul meg. Különböző ünnepi előkészületek során, ajándékkészítés céljára szervezett nagycsoportos foglalkozásokra a kollégák már magukkal hozták gyermekeiket, növendékeink pedig barátait, iskolatársait. Fontos hozadéka a programnak, hogy sikerült a településen élő gyermekek idegenkedésével is megbirkózni, már nem érzik kellemetlennek a gyermekotthon életében való részvételt, együtt készülnek a különböző szereplésekre. A gyermekotthon társadalmi megítélése így nagymértékben javult, a kirekesztés elleni küzdelem fontos lépcsőfokát jelenti.

■ EREDMÉNYEK

A beszámolóban ezt olvashatjuk: „a program eredményei elsősorban a gyermekek személyiségfejlődésében tükröződnek. A magukról már lemondó gyermekek a biztatás és sikerélmények hatására megnyíltak, képesekké váltak az önálló és a közösségi

tevékenységre. Belső motivációs bázisuk erősödött, eddig motíválhatatlannak tűnő gyermekek nagy lelkesedéssel vesznek részt a zenélésben. A közös tevékenységek során megtanultak figyelni egymásra, türelmesebbek, empatikusabbak lettek. Kitartásuk erősödött, el tudják fogadni, hogy munkájuknak nincsen rögtön látványos eredménye. Az emberi kapcsolatok segítő hálóinak támogatásával sikeresebben küzdenek meg a különböző mentális és pszichés problémáikkal. Sok ember előtt is meg tudnak már nyílni, egymás és önmaguk hibáit is fel tudják dolgozni. A közös próbáknak, szerepléseknek közösségformáló erejük van. Gyermekeink kommunikációs repertoárja bővült, mintát láthatnak a harmonikus családi kommunikációra. A ne-

velők-neveltek együtt tevékenykedése során közös élményeket szereztek, eddig ismeretlen tulajdonságokat fedeztek fel egymásban.

A speciális és különleges szükségletű gyermekek is sikerélményhez jutottak, ezáltal önbizalmuk erősödött, a bennük feszülő energiákat rombolás helyett alkotásra, teremtésre használják. Sikeresen szerepeltek a gyermekek táncos, zenés fellépésével, képzőművészeti kiállítással: az otthon ünnepein, falunapokon, iskolai munkaközösségek előtt, országos versenyeken. Jelentős és fontos eredményként könyveljük el, hogy gyermekeink és dolgozóink munkájának megbecsültsége nőtt szűkebb és tágabb környezetünkben egyaránt.”

Tündérházak

Kecskeméten – mint oly sok hazai városban – évek óta nagy az igény a napközbeni kisgyermekellátásra. A jelentkezők száma itt is messze túlmutat azon a létszámon, amelyet a bölcsődék befogadni képesek. Az utóbbi évtizedek változásai megnehezítik a családi funkciók megfelelő ellátását mindamelllett, hogy a kisgyermekes családokat segítő gyermeknevelési támogatások (szülősi szabadság, Gyed, Gyes stb.) erre lehetőséget biztosítanak. A családoknak csak kis hányada engedheti meg az egykeresős megélhetést. A fiatal házaspárok számára igen súlyos terhet jelent a lakáshoz jutás, biztonságuk megalapozása és a munkahely megtartása.

Uniós tendencia, hogy szükség van a nők munkavállalására a munkaerőpiacon. Jelenleg a napközbeni kisgyermekellátás 7-8 %-ban tud csak e kívánalmaknak megfelelni a tervezett 30 %-hoz képest. Ahhoz, hogy az uniós elvárások és a napközbeni kisgyermekellátásban részesülők száma egyre inkább összhangba kerüljön, szükség van a szülők igényeihez igazodó, megfizethető szolgáltatásokra.

A kecskeméti Egészségügyi és Szociális Intézmények Igazgatósága a HEFOP 4.2. projekt keretében két bölcsőde teljes körű felújítását pályázta meg. Ennek előzményeként 2004-ben felmérést végeztek, amelyben a családokat megkérdezték, milyen szolgáltatásokat vennének igénybe, és milyen helyszínen lenne célszerű a szolgáltatások bevezetése.

Két helyszínünk: Kecskemét, Forradalom utcai bölcsőde, valamint a Lánchíd utcában működő bölcsőde.

■ BÖLCSŐDEI CSALÁDTÁMOGATÓ SZOLGÁLTATÁSOK

A felújításon és az akadálymentesítésen túl, a beruházások befejeztével újabb szolgáltatások bevezetését is vállalta a fejlesztés. Erre a jogszabály teremt kereteket: a gyermekvédelmi törvény értelmében a bölcsőde biztosítja a családban nevelkedő 3 éven aluli gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését, mindezen túl végezheti a fogyatékos gyermekek korai habilitációs és rehabilitációs célú nevelését és gondozását is, sőt az alapellátáson túli szolgáltatásként speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, gyermekhotel működtetésével, vagy más, gyermeknevelést segítő szolgáltatásokkal is segítheti a családokat. A Tündérház-projekt éppen ezt a lehetőséget igazította a helyi igényekhez. Az előkészítésben és megvalósításban is aktív szerepet vállaló Tóth Katalint, a projekt szakmai vezetőjét kérdeztük.

– **Mik azok a többlétszámú szolgáltatások, amik profilt szabnak a fejlesztéseknek?**

– A korai gondozás keretében 0-6 éves korú, különböző fokú megkésett vagy eltérő fejlődésű gyermekek komplex ellátását biztosítjuk. A *korai fejlesztés* a gyermek állapotváltozó-

sához folyamatosan alkalmazkodó, dinamikus, speciális feltételeket biztosító sokrétű feladatkör: krízisoldás, családgondozás, korai terápia vagy tanácsadás, közösségbe illesztés, szorosan együttműködve természetesen a szülőkkel. A szolgáltatást arra felkészült gyógypedagógus, konduktor segítségével végzik.

– **Hallottunk a környéken kuriózumnak számító sósobáról is...**

– Elsősorban az alapellátásban elhelyezett gyermekek számára, a délelőtti időszakban biztosítjuk a *sósoba* látogatását. A sósoba kialakításával lehetőség nyílik arra, hogy a légtisztító klímaoldat segítségével megelőzzük a légzőszervi betegségeket, a kialakult tüneteket pedig csökkentjük. Allergia megelőzésre, bőrbetegségek kezelésére is ajánlják. Fontos hatása még az is, hogy az egészséges kisgyermek immunrendszerét erősíti. Használatával csökkentjük a légúti megbetegedések okozta hiányzásokat. A gyermekek saját gondozónőjükkel, alcsoportonként veszik igénybe a sósobát, ahol különböző játéktevékenységeket, az évszakokhoz, az ünnepekhez kapcsolódóan különböző alkotó tevékenységeket végezhetnek. Jó alkalom a mondó-